

В. В. Демчук – кандидат біологічних наук, доцент кафедри органічної та біологічної хімії Волинського національного університету імені Лесі Українки;
В. Л. Крюков – кандидат технічних наук, доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища Волинського національного університету імені Лесі Українки;
К. А. Сологор – кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Екологічна термінологія як основа формування екологічної культури студентської молоді

Роботу виконано на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища ВНУ ім. Лесі Українки

Формування екологічної культури студентської молоді неможливе без засвоєння нею основних екологічних термінів та понять, які важливі для розуміння складності сучасних екологічних проблем та шляхів їх вирішення. За спеціально підготовленою нами анкетною було досліджено рівень базових екологічних знань студентів молодших курсів хімічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки, які навчаються за двома спеціальностями: хімія та екологія. Виявилось, що студенти ще недостатньо володіють екологічною термінологією, причому це майже не залежить від обраної ними майбутньої спеціальності.

Ключові слова: екологічні терміни, екологічна культура, анкетування.

Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор Е. А. Экологическая терминология как основа формирования экологической культуры студенческой молодежи. Формирование экологической культуры студенческой молодежи невозможно без усвоения основных экологических терминов и понятий, которые важны для понимания сложности современных экологических проблем и путей их решения. С помощью специально подготовленной нами анкеты был исследован уровень экологических знаний студентов младших курсов химического факультета Волинского национального университета имени Лесы Украины, которые обучаются по двум специальностям: химия и экология. Установлено, что студенты ещё недостаточно владеют экологической терминологией, причём это практически не зависит от избранной ими будущей специальности.

Ключевые слова: экологические термины, экологическая культура, анкетирование.

Demchuk V. V., Kryukov V. L., Sologor K. A. Ecological Terminology as the Basis for the Formation of Ecological Culture Among Student Youth. Ecological culture training of student youth is impossible without learning main ecological terms and definitions, which are important for understanding the complexity of modern ecological problems and methods of their solutions. Basic ecological knowledge of first-grade students in the Department of Chemistry of Lesya Ukrainka Volyn National University, who study on ecology and chemistry specializations, was evaluated using a specially developed questionnaire. It was estimated that most students are not familiar with ecological terminology well enough; this observation is independent of the chosen specialization.

Key words: ecological terms, ecological culture, questionnaire.

Постановка наукової проблеми та її значення. Формування основ екологічної культури сучасної людини є одним із важливих складників в оптимізації взаємовідносин людства з природою в умовах зростаючої екологічної кризи [1].

На молодших курсах ВНЗ України здійснюється загальна екологічна освіта студентів усіх факультетів, дівість якої, на наш погляд, значною мірою залежить від усвідомлення студентською молоддю змісту екологічної термінології.

“Екологія”, “радіаційний фон”, “кислотний дощ” та інші поняття молода людина може часто почути як під час навчання, так і в засобах масової інформації та у побутовому спілкуванні. Але що вони для неї означають? У чому їх сутність? Тому цікаво запитати про це самих студентів, вияснити їх думку з цієї проблематики, що треба обов’язково врахувати для підвищення ефективності екологічної освіти молоді.

Матеріали і методи досліджень. Об’єктом наших досліджень були студенти молодших курсів хімічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки, які навчаються за двома спеціальностями: хімія та екологія.

Для дослідження рівня екологічної культури студентів була обрана методика анкетного опитування, що широко застосовується у різноманітних соціологічних дослідженнях, із наступною статистичною обробкою отриманих результатів. Основною перевагою такого опитування є можливість за рахунок анонімності анкетування респондентів отримати об'єктивні та відверті відповіді на питання з певної проблематики. Такі екологічні дослідження вже тривалий час здійснюються на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища ВНУ ім. Лесі Українки [2–5]. Для проведення цього дослідження була взята модифікована нами “Екологічна анкета студента”, яку ми використовували у дослідженнях попередніх років.

Питання, що стосуються екологічної термінології, охоплювали загальні екологічні терміни (екологія та охорона природи); спеціальні (кислотний дощ, радіаційний фон, ГДК); об'єкти природно-заповідного фонду (заповідник та заказник). Вони були відкритими, тобто респондент повинен був не обрати певну відповідь із запропонованих, а дати власне тлумачення терміну. Фактично питання передбачали не відтворення визначення поняття, а пояснення студентом його змісту. Наприклад, що означає термін “*екологія*”?

Такий підхід нагадує невелику контрольну роботу і потребує кількісної експертної оцінки якості відповідей студентів. Аналіз відповідей студентів на питання екологічної термінології здійснювався шляхом визначення їх рангів у такій послідовності оцінювання:

- 1 – правильна та повна;
- 2 – правильна, але неповна;
- 3 – частково правильна;
- 4 – неправильна;
- 5 – відповідь відсутня.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В анкетуванні взяло участь 112 студентів молодших курсів хімічного факультету (майже порівну: першого курсу – 49 %, другого – 51 %). Із них 63 % – студенти-хіміки, 44 % – студенти-екологи; за статтю – 72 % дівчата, 28 % – хлопці. Серед студентів-хіміків значно переважають дівчата – 77 % (це треба враховувати під час аналізу відповідей), а для студентів-екологів – 64 % дівчат на 36 % хлопців.

Розподіли відповідей студентів за рангами наведено на рис. 1–7.

Аналіз рисунків свідчить про таке:

- фактично відсутні відповіді, які ми класифікували як “повні та правильні (1 ранг); максимальне значення – 5 % (термін “*кислотний дощ*”);
- для відповідей 2 рангу максимальне значення не перевищує 13 % (термін “*охорона природи*”);
- для відповідей 3 рангу мінімальне значення становило 11 % (термін “*радіаційний фон*”), а максимальне – 41 % (термін “*ГДК*”);
- на жаль, переважають випадки неправильних відповідей, або відповіді взагалі відсутні. Наприклад, на питання про радіаційний фон 50 % студентів не спромоглися дати будь-яку відповідь.

Тому ми вирішили здійснити порівняння частки екологічних термінів для рангів відповідей з 5 по 3, як таких, що частіше трапляються (рис. 8–10). Видно, що для 5 рангу (відповідь відсутня) переважають спеціальні терміни та об'єкти природно-заповідного фонду. Для 4 рангу більшість неправильних відповідей характерна для загальних понять та терміну “*кислотний дощ*”, що важко пояснити. Але для 3 рангу (відповідь частково правильна) мінімальне значення характерно для двох спеціальних термінів про кислотний дощ та радіаційний фон, а щодо спеціального терміну про ГДК зареєстровано найбільше частково правильних відповідей.

Цікавим є визначення суми відповідей 4 рангу (неправильна) та 5 рангу (відсутня), яку ми пропонуємо назвати “*сумою незнання*” (рис. 11). Характерно, що для всіх термінів вона перевищує половину кількості респондентів (мінімальне значення – 51 % для ГДК та максимальне – 76 % для радіаційного фону). Три з чотирьох студентів не знають, що таке радіаційний фон, і це в області, яка має три райони, що постраждали від Чорнобильської аварії? Тут є над чим замислитись.

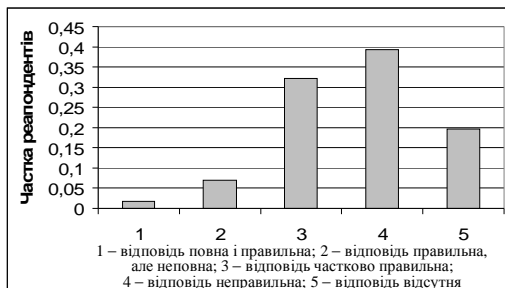

Рис. 1. Що означає термін “екологія”?

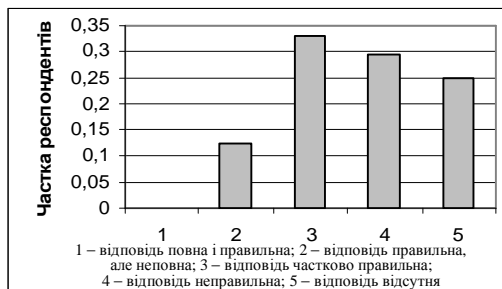

Рис. 2. Що означає термін “охорона природи”?

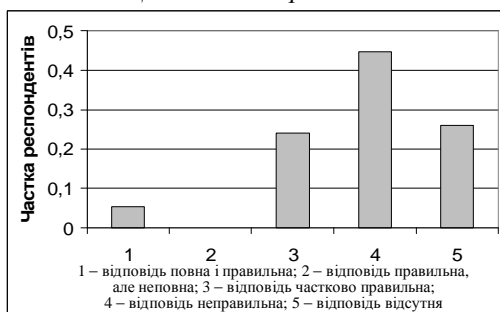

Рис. 3. Що означає термін “кислотний дощ”?

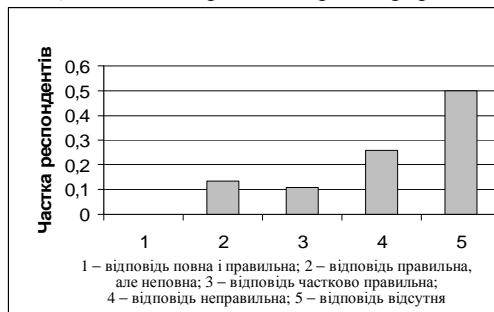

Рис. 4. Що означає термін “радіаційний фон”?

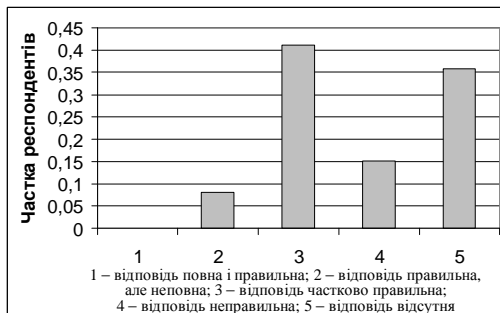

Рис. 5. Що означає термін “ГДК”?

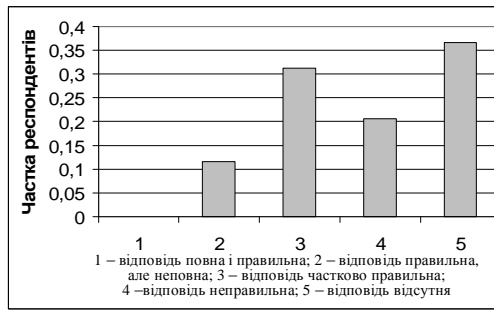

Рис. 6. Що означає термін “заповідник”?

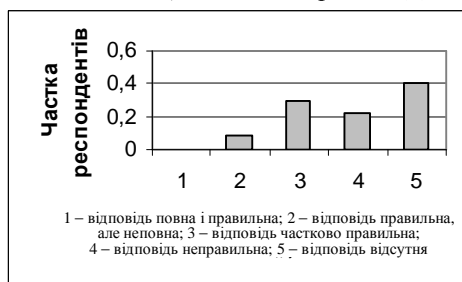

Рис. 7. Що означає термін “заказник”?

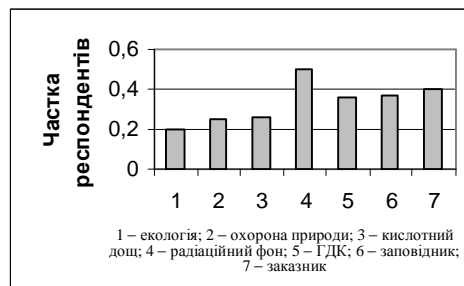

Рис. 8. Порівняння частки екологічних термінів рангу “відповідь відсутня”

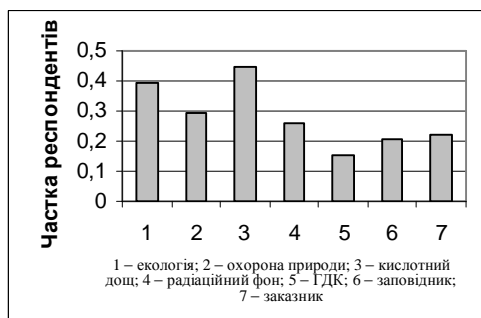

Рис. 9. Порівняння частки екологічних термінів рангу “відповідь неправильна”

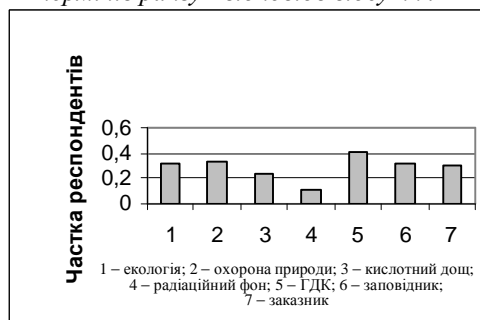

Рис. 10. Порівняння частки екологічних термінів рангу “відповідь частково правильна”

На завершення розглянемо позитивну суму рангів 1 та 2, яка умовно відповідає сумі оцінок “відмінно” та “добре”, що можна назвати “Якістю знань” (рис. 12). Тільки у трьох випадках вона ледве перевищує десяту частину респондентів (12–13 %), а у інших випадках вкладається в межі від 5 до 10 %.

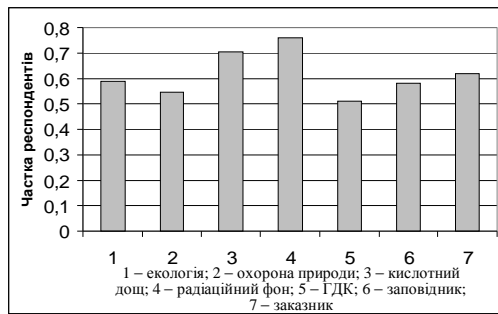

Рис. 11. Порівняння частки екологічних термінів суми рангів “відповідь відсутня” та “відповідь неправильна”

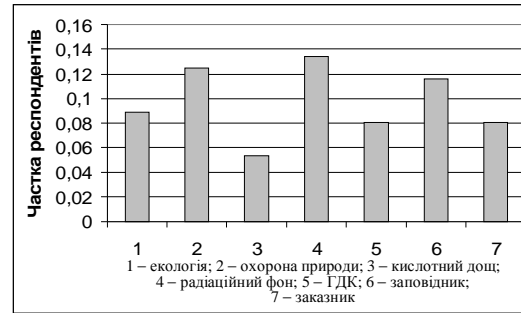

Рис. 12. Якість знань екологічних термінів: сума рангів “відповідь повна і правильна” та “відповідь правильна, але неповна”

Підсумок відповідей студентів на питання з екологічної термінології в цілому і з урахуванням курсу, спеціальності та статі узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1

Результати відповідей студентів з екологічної термінології

Терміни	Респонденти	% відповідей за рангом				
		1	2	3	4	5
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
екологія	разом	2	7	32	39	20
	перший курс	2	8	20	12	13
	другий курс	0	0	28	56	16
	хіміки	3	0	31	43	23
	екологи	0	19	33	33	14
	дівчата	2	9	38	32	19
	хлопці	0	3	16	58	23
охорона природи	разом	0	13	33	29	25
	перший курс	0	9	18	13	15
	другий курс	0	9	33	35	23
	хіміки	0	11	27	31	30
	екологи	0	14	43	26	17
	дівчата	0	14	37	27	22
	хлопці	0	10	23	35	32
кислотний дощ	разом	5	0	24	45	26
	перший курс	11	0	11	53	25
	другий курс	0	0	37	37	26
	хіміки	1	0	17	47	34
	екологи	12	0	36	40	12
	дівчата	6	0	22	48	23
	хлопці	3	0	29	35	32
радіаційний фон	разом	0	13	11	26	50
	перший курс	0	0	18	29	53
	другий курс	0	26	4	23	47
	хіміки	0	0	17	24	59
	екологи	0	36	0	29	36
	дівчата	0	11	10	30	49
	хлопці	0	19	13	16	52

1	2	3	4	5	6	7
ГДК	разом	0	8	41	15	36
	перший курс	0	15	35	20	31
	другий курс	0	2	47	11	40
	хіміки	0	7	20	24	49
	екологи	0	10	76	0	14
	дівчата	0	9	41	17	33
	хлопці	0	6	42	10	42
заповідник	разом	0	12	31	21	37
	перший курс	0	16	38	18	27
	другий курс	0	7	25	23	46
	хіміки	0	3	20	30	47
	екологи	0	26	50	5	19
	дівчата	0	14	31	21	35
	хлопці	0	6	32	19	42
заказник	разом	0	8	29	22	40
	перший курс	0	16	31	22	31
	другий курс	0	0	28	23	49
	хіміки	0	3	23	23	51
	екологи	0	17	40	21	21
	дівчата	0	10	32	21	37
	хлопці	0	3	23	26	48

Висновки. Отже, можна вважати, що студенти молодших курсів природничих спеціальностей ВНЗ недостатньо володіють екологічною термінологією.

Можна рекомендувати для студентів-екологів у навчальній дисципліні “Вступ до спеціальності” ввести окрему тему “Сучасні екологічні терміни та поняття”, а для студентів інших природничих спеціальностей обов’язково треба звернути на це увагу у процесі їх загального екологічного навчання.

Література

1. Екологічне управління / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
2. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Аналіз рівня екологічної свідомості та знань студентів-біологів // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Біологія. Медицина. – 1998. – № 4. – С. 162–164.
3. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Особливості екологічної культури студентів інституту фізичної культури і здоров’я молоді Волинського державного університету ім. Лесі Українки // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Фізична культура і спорт. – 2000. – № 4. – С. 96–99.
4. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Біохімічні основи формування екологічної культури спеціалістів фізвиховання у вузах // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я в сучасному суспільстві”. – Луцьк, 2005. – С. 21–23.
5. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Проблеми формування екологічної культури працівників закладів охорони здоров’я // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Біолог. науки. – 2006. – № 5. – С. 74–78.

Статтю подано до редколегії
05.06.2009 р.